

освіти факультету початкового навчання ХНПУ імені Г. С. Сковороди (Харків, 05 грудня 2023 р.). Харків: ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2023. С. 26 – 27.

ЗАСТОСУВАННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ТЕАТРАЛІЗАЦІЇ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЄВИХ І КОМУНІКАТИВНИХ УМІНЬ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Суржук Тетяна Борисівна,

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії і методик початкової
освіти Рівненського державного
гуманітарного університету,

Бісовецька Людмила Андріївна,

кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії і методик початкової
освіти Рівненського державного
гуманітарного університету

Ключові слова: мовленнєві та комунікативні уміння, елементи театралізації на уроках, ситуація спілкування, діалог.

На сучасному етапі розвитку суспільства особливо значення набуває процес опанування учнями початкових класів української мови як основного засобу спілкування, впливу на пізнавальні процеси та підвищення рівня мовленнєвої культури. Саме тому перед педагогом стоїть завдання виховання соціально активної особистості, яка здатна вільно спілкуватися та правильно користуватися мовними засобами в усіх сферах мовленнєвої діяльності.

Мовлення – це діяльність, сукупність практичних умінь людини, що формуються у процесі слухання, говоріння, читання, письма, власне, це сам процес спілкування, комунікації [3, с. 5].

Оскільки вся система освіти перебуває в оновленому стані, школа потребує вдосконалення методики та методичного процесу формування комунікативних умінь. Одним із методів, який почали активно використовувати на уроках, стала театралізована діяльність здобувачів освіти.

У Типових освітніх програмах мовно-літературної освітньої галузі засвідчується формування широкого кола мовленнєвих і комунікативних умінь учнів початкових класів за визначеними змістовими лініями. Зокрема, змістова лінія «Театралізуємо» слугує розвитку комунікативних умінь учнів, як-от: уміння моделювати різні ситуації спілкування, обирати відповідні комунікативні стратегії, досліджувати несловесні засоби спілкування; передбачає залучення учнів до сценічної творчості, в умовах якої школярі набувають акторського досвіду, в тому числі імпровізації, що забезпечує розвиток у дитини емоційного інтелекту, творчого мислення тощо [5, с. 45].

Театралізація на уроці, зазначає автор сучасних підручників з української мови та читання І. Большакова, сприяє «зануренню» в літературний твір та формуванню вдумливого читача; вчить уважно слухати та говорити правильно, виразно, доносячи ідеї та емоції до слухачів; формує навички комунікації, взаємодії, співпраці в команді, вчить моделювати різні комунікативні ситуації, обирати стратегії спілкування, імпровізувати; розвиває емоційний інтелект: учні вчать розуміти та відчувати літературних персонажів, зображувати їх, співпереживати їм та висловлювати ці почуття назагал; дає можливість мислити критично [2].

Робота на уроці за означеною змістовою лінією сприяє вирішенню життєво важливих завдань – усвідомленню учнями того, що їхнє мовлення мають розуміти інші, що існують правила, яких необхідно дотримуватися у своїй мовленнєвій діяльності.

Аналіз вправ підручника «Українська мова та читання» (4 клас) авторів І. Большакової, І. Хворостяного [1] доводить, що театралізація на уроці може бути різною. Прикладом роботи щодо навчання учнів уважно слухати та говорити правильно, виразно; формування навичок комунікації, взаємодії, співпраці в команді вважаємо завдання підручника на виконання рольових ігор, створення і реалізації ситуацій спілкування на уроці, складання діалогів та інші.

Застосування рольової вправи «Описуємо ситуацію спілкування із власного життя» з теми уроку «Ситуація спілкування. Стили мовлення» [1, с. 23–25] не обмежується завданнями реалізації змістової лінії «Взаємодіємо усно», тому що увагу учнів необхідно привертати до виразності мовлення (уміння дотримуватися пауз, логічних наголосів, мелодики та інтонування мовлення). Уміння учнів дотримуватися виразності та емоційності в мовленні – крок до розуміння та відчуття літературних персонажів, зображення їх, співпереживання їм та висловлення цих почуттів назагал.

• Парна співпраця у дослідженні ситуації спілкування (рольова вправа):

– *Привіт, Максиме! Як справи?*

– *Чудово, Олеже! Маю добру новину.*

– *Яку?*

– *Мені батьки подарували цілу серію крутезних книг «Навички майбутнього».*

– *Даси почитати?*

– *Авжеж. Успіх гарантований!*

Учні мають зробити висновок про те, що діалог треба вести чітко, виразно, вживаючи слова-звертання і відтворюючи настрій певного персонажа.

• Створення і реалізації ситуацій спілкування [4, с. 38–39]:

Хто спілкується? Режисер і актор.

Де і коли спілкуються? На кіностудії, вранці.

Навіщо спілкуються? Як технічно виконати трюк?

Про що говорять? Про автомобіль.

Складаємо діалог «Режисер і актор»:

– *Олександр Васильовичу, треба правильно виконати трюк на автомобілі.*

– *Розумію. У чому він полягає?*

– *На шосе ви різко гальмуєте, намагаючись об'їхати вантажівку.*

– *Можливо, треба сказати водієві, щоб подав сигнал, коли натискати на гальма?*

– *Так, було б добре. Тому що після гальмування ви маєте вистрибнути з авто, яке загорілося.*

Ситуацію спілкування учні можуть доповнити невербальними засобами.

• Складання діалогу за вправою підручника [1, с. 26]. Завдання вправи – скласти діалог [4, с. 43–44] за ідеєю, висвітленою у тексті Оскара Бреніф'є.

Поради для вдалого усного виступу

– *Ти часто виступаєш перед класом?*

– *Ні. Я не виступаю перед класом щодня.*

– *Чому? Тобі неприємно?*

– *Та ні. Виступати буває приємно, а іноді лячно, тому що слухачів багато.*

– *Тобі важливо знати думку слухачів про тебе?*

– *Авжеж. Тому я ретельно готуюся.*

– *А що треба зробити, щоб усний виступ був удалим?*

– Слід обміркувати тему, скласти план, дібрати матеріал, написати текст виступу.

– Це гарантує успіх?

– Це не все. Успіх виступу залежить від емоцій, добору необхідних слів, жестів, інтонацій, візуальних засобів.

– Зрозуміло. Обов'язково скористаюся твоїми порадами.

Після розігрування діалогу потрібно запитати в учнів: Чи допоможуть такі поради у подоланні страху помилитися, залишатися спокійним під час виступу? Відповіді підкажуть учителеві напрям роботи з подолання труднощів у формуванні комунікативних умінь учнів. Зазначені вміння, що формуються в процесі вивчення розділу «Мова і мовлення», застосовуються молодшими школярами під час опрацювання літературних творів. До демонстрації читання діалогів з художніх творів учні мають готуватися заздалегідь. Наприклад, для читання розмови Ворони і Рака з казки Олени Пчілки «Ворона і Рак» і розуміння того, що допомогло врятуватися ракові, учні мають схарактеризувати застосування улесливих слів і солодкого тону в розмові. Після читання роблять висновок про причини, завдяки яким ракові вдалося обманути дурну ворону.

У початковій школі театралізацію варто застосовувати, поступово ускладнюючи завдання: від простих (відтворити) до більш складних (створити).

Реалізація змістової лінії мовно-літературної освітньої галузі «Театралізуємо» позитивно впливає на розвиток комунікативних умінь учнів; ціннісне ставлення дітей до персонажів, що спілкуються. Залучення учнів початкових класів до творчої роботи з текстами різних видів наближує їх до моральної суті художніх творів, учить розуміти красу літературного слова і надає можливість інтерпретувати сприйняте з метою особистісного самотворення.

Список використаних джерел

1. Большакова І. О. Українська мова та читання : підруч. для 4 кл. закл. загал. серед. освіти Ч. 1. Харків : Вид-во «Ранок», 2021. 128 с.

2. Большакова І. Театр на уроці: практикум для початкової школи. *Освіторія. Медіа*. URL: <https://osvitoria.media/experience/teatr-na-urotsi-praktykum-dlya-pochatkovoyi-shkoly/> (дата звернення 10.03.2024).

3. Вашуленко М. С. Українська мова і мовлення в початковій школі: Методичний посібник. Київ : Видавничий дім «Освіта», 2018. 400 с.

4. Олійник С. П. Українська мова та читання. 4 клас. Частина 1. Харків : Вид. група «Основа», 2022. 206 с.

5. Типові освітні програми для закладів загальної середньої освіти: 1–2 та 3–4 класи. Київ : видавництво «Світоч», 2019. 336 с.

РИТОРИЧНІ ТРЕНІНГИ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Ткаченко Лідія Петрівна, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теорії і методики викладання філологічних дисциплін у дошкільній, початковій і спеціальній освіті Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди